

1. Українська мова та література

Гончарук В. А.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри української літератури,
українознавства та методик їх навчання,

Даскал А Б.

студентка 3 курсу
факультету української філології,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ОЛЕКСАНДР ОЛЕСЬ – «ПАЛАЮЧИЙ МЕТЕОРИТ» НА НЕБОСХИЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ (про громадянську позицію поета)

Олександр Іванович Кандиба народився 5 грудня 1878 року в м. Білопілья, що на Сумщині. Його дід по матері орендував великий панський маєток у селі Верхосулі, на північному краю українського степу. Тут і прожив свої молодечі літа майбутній поет. Краєвиди шовковистого степу, старі могили, спів жайворонків, дзюрчання витоків Сули, що брала свій початок біля Верхосуля, – все це, за словами поета, було для нього «суцільною казкою», одним золотим днем. Музика «тієї дивної весни» звучала в його душі упродовж всього життя [1].

Своєю першою збіркою віршів «З журбою радість обнялась» у 1907 р. Олександр Олесь не лише привернув увагу літературної критики, а й викликав захоплення у читачів, особливо в молоді, а невдовзі став відомим усім поціновувачам української поезії: *З журбою радість обнялась... / В сльозах, як в жемчугах, мій сміх. / І з дивним ранком ніч злилась, / І як мені розняти їх?! («З журбою радість обнялась», 1906)* [2]. У цій поезії образи побудовані на двох протилежностях: журба і радість, сміх і сльози, ранок і ніч. У єдності й постійній боротьбі цих протилежностей криється сутність людського буття, вони постійно

борються між собою в поетовому емоційному сприйнятті дійсності (напр., *«Моїй матері»*, 2.05.1926; *«О, принесіть як не надію»*, 12, 09.1921 та ін.).

Особливе місце в творчості О. Олеся посідає поезія, яка пройнята громадянськими мотивами: *«Голод»* (29.03.1922), *«1918 рік»*, *«Горіла хата. Три брати...»* (1919), *«А ти, Марку, грай...»* (5.05.1922), *«Синіла ніч, дивились зорі...»* (1907). Вона засвідчує активну позицію поета-громадянина і патріота, оцінку тих подій, які відбулися в Україні: лютневої революції, революції 1917 року, громадянської війни, голоду, репресій.

Говорячи про громадянські мотиви у творчості автора, не оминемо й історичну тематику в творах. Під впливом перечитаних ним популярних курсів історії України Івана Крип'якевича О. Олесь восени 1920 р. створив історичну поему *«Княжа Україна»*. Ця поема є поетичною оповіддю про минуле українського народу, про князів Київської Русі, про їхню мудрість, любов до рідної землі, хоробрість і мужність.

Ведучи мову про громадянську позицію поета стосовно своєї батьківщини, не можна оминати й закордонного періоду його життя, який став трагічною сторінкою у житті поета. На початку 1919 р. Олесь спочатку зупиняється у Будапешті, Відні, а потім переїжджає до Праги, де залишається на все подальше життя. На чужині поет жив Україною, марив рідною землею, сподівався обов'язково до неї повернутися. Він завжди був вірним сином України, беріг її образ як найбільшу святиню, писав про неї так: *В вигнанні дні течуть, як сльози, / Думки в вигнанні сплять, як мертві, / Солодкі спогади сичать, як змії, / Душа ридає, як дитина. / Душа розірвана, як рана... / Бальзам далеко так, як сонце, / А сонце, сонце, як і щастя, / Там, там, лише в краю коханім. (13.05.1919) [3].*

У страшний час голодомору 1921 р. О. Олесь працює в закордонному українському товаристві у справах надання допомоги голодуючим. Він приймає рішення не повертатися в Україну, зрозумівши, що молодій УНР не подолати більшовицькі збройні сили. Проте, залишившись на чужині, Олесь швидко почав каятись у цьому. Настали тяжкі роки невимовної туги за Україною, за своїм народом, роки смутку і спокути. Розпач і журба поета вибухнули у поезії *«Коли б я знав, що розлучусь з тобою»*. Туга за рідною землею звучить і в сумних поезіях

«На чужині» (4.10.1925), *«Швидко, швидко ми побачимось»* (6.05.1922), *«Стомився я вкрай в цій безмежній пустелі»* (13.04.1924), *«Моїй матері»* (2.05.1926).

Отож ми встановили, що в поезії О. Олесь простежується зв'язок із рідною землею, сподівання на повернення додому: всі думки і спогади, минуле і майбутнє, все його життя назавжди пов'язані з Україною. Журба пекла душу за покинутою Україною, бо він завжди був вірним її сином, вічно беріг її образ у своєму серці. Можемо сказати, що сучасним читачам імпонують у творах поета патріотизм, громадянська позиція, неповторна краса українського слова, щирий ліризм, елегантність і життєрадісність, які примушують замислитись, у чому полягає краса людини, що означає любити життя, бути відданим Україні. *«Коли Україна в нерівній боротьбі / Вся сходила кров'ю і слізьми стікала / І дружної помочі ждала собі, / Європа мовчала» («Пам'ятай», 22.08.1931)* [4]. Написаний ще в 30-х роках, цей вірш згадали на початку вже нинішньої війни. Наче його автор – із нами, наче бачить усе на власні очі, наче досі живий.

Понад сімдесят років назад відійшов у вічність поет, так і не зустрівшись із рідним краєм, якого не бачив 25 років. Творчість Олександра Олесь – визначне явище в українській літературі перших двох десятиріч ХХ ст. Його поезії навчають нас берегти, любити і цінувати свою землю, вірно служити ідеалам миру і добра. І хочеться вірити, що слова «палаючого метеорита» нашої поезії не зникнуть безслідно, а звучатимуть у серці кожного українця все з більшою силою.

ЛІТЕРАТУРА

1. 5 грудня - Україна Incognita. *День. Щоденна Всеукраїнська газета*. URL: <http://incognita.day.kyiv.ua/5-grudnya.html>
2. Олесь О. З журбою радість обнялась [Електронна копія]. Вид. 3-тє. Кн. 1: Електрон. текст. дані (1 файл: 39,3 Мб). Відень : [б. в. – 19–?] (Київ: НБУ ім. Ярослава Мудрого, 2017). URL: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?&id=8423>
3. В вигнанні дні В течуть, як сльози. URL: https://www.pysar.net/virsz.php?poet_id=50&virsz_id=174
4. «Пам'ятай» Олександр Олесь. URL: <https://ru.osvita.ua/school/literature/o/72198/>